

Unibertsitate-eredu aldaketaren eragina irakasle euskaldunen hizkuntza jarreretan

Ane Larrinaga

Mila Amurrio

UPV/EHUko Soziologia eta Gizarte Langintza Saileko irakasleak eta Parte Hartuz ikerketa taldeko kideak

Sarrera

Globalizazioaren eta nazioartekotze prozesuaren ondorioz, Goi Mailako Hezkuntzaren Europako Esparruan (GHEE) dauden unibertsitateek hainbat aldaketa bizi izan dituzte azken urteotan, esparru akademikoan, antolakuntza eta kudeaketaren esparruan eta, oro har, instituzioaren beraren kulturaren eta balioetan. Egiturazko aldaketa horiek eraginak izan dituzte, besteak beste, irakasle eta ikertzaileen lanbidea ulertzeko eta gauzatzeko moduetan. Hartara, XX. mendeko unibertsitate ereduaren zeuden identitate eta rol akademikoak birmoldatzen ari dira, eta baldintza berrietara egokitzen.

Identitate akademiko eraberritu horien barruan, zelan ulertzen da gaur egun nazioartekotutako unibertsitatean aldarrikatzen den hizkuntza aniztasuna? Zer ondorio izan du unibertsitate ereduaren aldaketak akademiko euskaldunen hizkuntza-jarrera eta praktiketan? Beraien ikuspegian, zer toki eduki dezake (eta dauka) hizkuntza gutxitu batek, alegia, euskarak, jardun profesionalean?

Galdera horiei erantzun nahian egin da artikulu honen oinarrian dagoen ikerketa. Ikerketa horren landa lana Euskal Herriko Unibertsitatean gauzatu da (UPV/EHU, hemendik aurrera), hainbat arrazoi tartean dela. UPV/EHU unibertsitate publikorik garrantzitsuena da Euskal Herrian, irakasle nahiz ikasle euskaldunen kopururik handienak barnean hartzeaz gain, produkzio zientifikoari nahiz ikerketa gaitasunari dagokienez ere ahalmen eta baliabide handienak biltzen dituena. Unibertsitate elebiduna da, bi hizkuntza ofizialetan dihardu (hizkuntza gutxituan, euskaraz, eta estatu hizkuntzan, gaztelaniaz). Eta gaur egun goi mailako hezkuntzaren nazioartekotzearen ondorioz sortutako aldaketa instituzionalak bultzatzen ari da: besteak beste, ingelesaren ezarrera irakaskuntzan, eleaniztasunaren hedapena ikerkuntza- nahiz irakaskuntza-jardueretan, eta kalitatearen ebaluazioa.

Datuen bilketa sakoneko elkarrizketa erdi egituratuaren birtartez gauzatu da. Guztira, 25 sakoneko elkarrizketa egin dira. Garai desberdinetan sozializaturiko akademikoen ikuspegiak alderatu nahi izan dira, egon litezkeen aldaketak identifikatu ahal izateko. Horretarako, bi garaialdi ezarri dira. Alde batetik, lehen belaunaldi bateko 10 irakasle-ikertzaile hautatu dira. Belaunaldi hori 1970 eta 1980ko hamarkadetan kontratatu ziren irakasleen multzoa oinarritzat hartuta definitu da ikerketarako, sasoi horretan euskararen erabilera arautu eta instituzionalki sustatu barik baitzegoen UPV/EHU. Beste alde batetik, bigarren belaunaldi bateko 15 irakasle-ikertzaile hautatu dira. Azken horiek 1990 eta 2000ko hamarkadetan euskaraz eskolak emateko berariaz kontrataturikoak dira, aldi horretan dagoeneko euskarazko irakaskuntza arauturik eta instituzionalki sustaturik baitago UPV/EHU. Zergatik bereizi da epealdi hori? Bigarren garai horretan globalizazioaren dinamikak gero eta indar handiagoz nabaritzen direlako goi mailako irakaskuntzan, bai alderdi linguistikoan (eleaniztasunera bideraturiko programen ezarrerarekin), bai profesionalean (irakasleriaren ebaluazio- eta akreditazio-sistemen eta mugikortasun sistemen ezarrerarekin, besteak beste), baita

antolakuntza- eta *managerialism*-ereduetan ere. Alderdi sozialean, sasoi hori bat dator hizkuntza politiken instituzionalizazio progresiboarekin, bereziki Autonomia Erkidegoan. Lehen belaunaldizat hartutako multzoaren barruan sartu diren irakasleek 55,8 urte dauzkate batez beste ikerketaren unean, eta bigarren belaunaldizat hartutakoek 37,06 urte.

Diskurtsoetan ahalik eta aniztasun handiena lortzeko asmoz, belaunaldiaz gain honako adierazle hauek ere hartu dira kontuan laginaren parte diren elkarrizketatuen soslaiak osatzeko: sexu-generoa, jakintza arloa, ikastegia, campusa, eta euskaraz argitaratutako lanak izatea.

Zer da unibertsitateen nazioartekotzea eta zer eragin izan dezake hizkuntza gutxituko unibertsitate irakasleen lanbide identitateetan?

Globalizazio ekonomikoaren eta goi mailako hezkuntzaren masifikazioaren aurrean gobernuek eta unibertsitateek abian jarritako egitasmo- eta politika-multzoa izendatzeko erabiltzen da gaur egun 'nazioartekotze' kontzeptua. Ildo horretatik, globalizazio ekonomikoaren eta ezagutzan oinarrituriko ekonomiaren eskariak aintzat hartu izan dira Europako Goi Mailako Hezkuntzaren Espazioa sortzeko landutako adierazpen eta dokumentuetan; modu nabariagoan, beharbada, Boloniako egitasmoan eta Europako Kontseiluak 2000. urtean Lisboan diseinaturiko proiektuan, azken horiek Europa munduko ezagutza-ekonomiarik lehiakorrena bilatzeko helburu estrategikoa izan baitzuten. Jakina, ezagutza kapital globalaren osagarririk garrantzitsuena den une honetan, unibertsitatearen funtzioak aldatzen ari dira. Nazioartekotzea, hain zuzen ere, unibertsitateen estrategia bat izan da, garapen ekonomikorako, enplegurako eta inbertsioetarako gero eta lehiakorragoa eta estrategikoagoa den unibertsitate esparruan bereizi ahal izateko agertoki globalean.

Zalantzarik gabe, nazioartekotzeak aldaketa instituzionalak, eraketazkoak eta kulturalak ekarri ditu goi mailako

Nazioartekotzeak
aldaketa
instituzionalak,
eraketazkoak eta
kulturalak ekarri
ditu goi mailako
hezkuntzara; baita
tentsio eta kontraesan
ugari ere

hezkuntzara; baita tentsio eta kontraesan ugari ere. Prozesu konplexu horretan nahasita dauden alderdien artean, irakasle eta ikertzaileek betetzen dituzten rol eta lanbide identitateei

eragiten dizkietenak daude, rol horien jarduera profesionalari erantsitako hizkuntza praktikak barne. Irakaskuntza-ikerkuntzaren lanbideak gaur egungo unibertsitateetan bizi duen eraldaketa Modernitatean diseinatu ziren instituzioen gainbeheran kokatu dute hainbat azterketek. Azterketa horien arabera, hezkuntza erakundeek definituriko balioak eta arauak, lan profesional eratu baten bitartez, egintza eta subjektibitate bilakatzen ziren Aro

Modernoa. Doitze prozesu horiek ahalbidetu dute oraintsu arte aktorearen eta sistemaren arteko koherentzia, hitz batean, instituzioak eta haien barnean burututako rola bat etortzea.

Aldiz, gaur egun XX. mendean indarrean egon zen unibertsitate egitasmotik urrundu egin dira praktika akademikoak, balio eta printzipioen heterogeneotasuna ezarri da mundu akademikoan, orain arte nagusi izan diren helburuak disolbatu egin dira, eta irakasle eta ikertzaileak eskari eta egintza-logika gero eta aldakor eta, sarritan, kontraesankorragoen mende daude. Baldintza horietan beti ez dira bat etortzen unibertsitate instituzioen beharrak eta akademikoek beraien lanari esleitzen dizkioten zentzuak. Noraeza horren erakusgarri dira azken urteetan unibertsitateak izan behar lukeenari buruz sortutako askotariko gogoetak, bai eta baldintza berrietan lan akademikoak jazotako aldaketei buruzkoak. Hausnarketa horiek erakusten dutenez, akademikoek askotariko razionaltasunetan birkokatu behar dute beren burua gaur egun, besteak beste, kulturaren eta produkzioaren logiketan, baita identitate anitzetan ere, batik bat, identitate akademikoan

eta ikerketazkoan, identitate kulturalen eta kudeaketazkoan, identitate lokalean eta globalean. Praktikan, unibertsitate instituzioaren legitimitatea lekuz aldatzen ari da eta lanaren eraginkortasunean eta etengabeko egiaztapenean oinarritutako legitimitate razional baterantz abiatzen. Beste era batera adierazita, legitimazio argudioak behinolako bokazioaren erregistrotik erregistro teknikora mugitu dira, eta hor, arian-arian, egindako lanaren efektibotasuna erakustera bideraturik dauden ebaluazio eta kontrol jardunbideak nagusitu dira. Ageri denez, sortzen ari diren identitate berriek ez diete dagoeneko esparru akademikoaren barne eskariei erantzuten, esparru horretatik at daudenei baizik, bereziki eskari ekonomikoei.

Hain zuzen ere, gero eta nabarmenagoa da enpresaren kulturaren transferentzia unibertsitatean, goi mailako hezkuntzaren kudeaketa-moldeetan ez ezik balio, lehentasun eta funtzionamenduan ere eragina izan duena, eta sektore pribatuarenak berezkoak ziren *managerialism* metodoen aplikazioan oinarritzen dena. Hala, helburuetan finkatutako plangintzak, giza baliabideen kudeaketa eta emaitzen eta erantzukizunaren ikuska-pena ezarri dira unibertsitateko kultura eraberrituan. Ikuskatze horiek, jakina, barnean hartzen dituzte irakasle-ikertzaileen emaitzak, eta kalitate parametro berriei lotutako ondorengo sari-sistema sinbolikoak eta ekonomikoak. Baliabideak eta bikaintasuna lortzeko unibertsitateen artean sortutako lehiak unibertsitate horien profesionalen gaineko kontrol handiagoa ekarri du berekin batera, eta, bide horretatik, areagotu egin da irakaskuntza- nahiz ikerkuntza-jardueren ebaluazioa arautzeko ahalegina ere. Era berean, instituzioaren jarduera hori irakasle-ikertzaileek beraiek garatutako barne arautzearen laguntzaz osatu da, beti ere produktibitatearen eta eraginkortasunaren printzipioen zuzendaritzapean. Horrela, identitate profesional lehiakorren eta malguen eraikuntzan, irakasleek eta ikertzaileek lehentasuna eman diete saritu egiten diren jarduera eta praktikei, ibilbide akademikoaren jarraipenerako ezinbestekotzat direlakoan.

Ondorioz, bestelako hierarkia sinbolikoak ezarri dira goi mailako hezkuntzaren esparruan, irauli egin dira ohiko balio akademikoak –besteak beste, baliogutxitu egin da irakaskuntza ikerkuntzaren aldean–, eta, oro har, sustraitu egin da balio instrumentalek gidatutako kultura. Izan ere, balio horiek gero eta pisu handiagoa lortu dute lanbide-identitate berrien definizioan. Modu horretan, lehenagoko etika profesionalaren ordeztasun instrumentala hartu da gaur egun erabakiak hartzeko bide-erakusle; raziotaltasun mota horrek mundu akademikoaren baldintza gero eta merkantilizatuagoetara egokitzen ditu identitateok. Prozesu horri buruz egindako interpretaziorik kritikoenen arabera, *managerialism*-aren eta eraginkortasunaren kulturak irakasle-ikertzaileen autonomia higatu du, haien jarduera profesionalak *taylorizatu* ditu, eta urrundu egin ditu akademikoak erabakiak hartzen diren egituretatik unibertsitateetan. Hala, instituzioaren interes estrategikoen mende jarri du akademikoaren funtzioa, eta etengabeko desprofesionalizazioa areagotu du talde horretan. Nonbait, aipatu aldaketak belaunaldirik gazteenetan islatzen dira batik bat, nahiz eta akademiko gazteen artean presio instituzionalen aurreko erresistentziazko estrategiak eta negoziaketak ere garatzen diren sarritan.

Hizkuntzaren eremuan hezurmamitu da aipatu den aldaketa profesional dimentsioanitzekoaren alderdi ikusgarrienetako bat. Modu inplizituan bada ere, *managerialism* ereduaren logika instrumentala, poliki-poliki, lanbide jardueran gauzatzen diren hizkuntza praktiken balio sinbolikoa ezarriz joan da, bai irakaskuntzan bai ikerkuntza jardueretan. Ildo berean, nazioarteko kalitate- eta bikaintasun-arauei lotuta dauden unibertsitate errendimenduaren adierazleek gero eta gehiago baldintzatzen dituzte hizkuntza praktikak ere. Irakaskuntzari dagokionez, orain arte elebidunak izan diren testuingurueta-ko rol akademikoa bestelakotu egin du eleaniztasunaren paradigma nagusiak, dagoeneko ingelesa hizkuntza ofizialekin curriculumak partekatzen hasi den heinean. Hizkuntza gutxitua duten unibertsitate testuinguruetan, ingelesaren ezarrerak

irakaskuntzan hainbat tentsio sortu ditu. Egiazki, egoera sozio-linguistikoko berezi horietan *lingua franca* zientifikoaren sarrerak eraginak sortzen ditu instituzioaren ekologia linguistikoa, hizkuntzen arteko orekak ahulak direlako eta hizkuntza gutxitua kokapen asimetricoan egon ohi delako. Jakina, hizkuntza gutxituan aritzen diren irakasleen lanbide jardueraren erregulazioa ere oreka hauskor horietan nahasita dago.

Hizkuntza gutxitua duten unibertsitateetan, elebitasunetik eleaniztasunerako bidea berezia da. Izan ere, unibertsitate horietan eleaniztasunaren kontzeptuak esanahi eta helburu desberdinak hartzen ditu barnean. Batetik, hizkuntza gutxitua sustatzeko helburua dago, estatu hizkuntzarekin batera. Bestetik, ingelesaren ezagutza eta erabilera bultzatzeko helburua, horrela, atzerriko ikasleak erakartzeko. Baina, praktikan, helburu desberdin horiek irakasle rola formazio kontraesankorrak eragiten dituzte. UPV/EHU egindako lan batzuek erakusten dutenaren ildotik, hizkuntza gutxituak sustatzeko politikak dauzkaten unibertsitateetan, hizkuntza gutxituan gauzatzen den irakaskuntza ezohiko baldintzetan garatu da behin baino gehiagotan: zenbaitetan, irakasleak irakasgai gehiago irakasten ditu, irakas kredituen gainazma izan ohi du, ez du eskura izaten irakaskuntza materialik hizkuntza gutxituan, edo irakasleak testuak sortu behar izaten ditu hizkuntza horretan landu gabe dagoen hizkera zientifikoan. Baldintza horietan, irakaskuntza jardueraren aztertasun instrumentaletik urrun dagoen *ethos* profesionalaren ideal bati loturik agertzen da. Azken identitate horrek unibertsitateak tokiko komunitateari buruz beharko lukeen konpromisoa eta zerbitzu publikoaren tradizioa ditu goiburu; horiek izan dira, hain zuzen ere, unibertsitate munduaren funtzionamendurako oraintsu arte aldarrikatu diren balio etikoak.

Hizkuntza gutxitua
duten unibertsitateetan,
elebitasunetik
eleaniztasunerako bidea
berezia da

Aitzitik, sozialki eta akademikoki ondo kokaturik dauden hizkuntzetan gauzaturiko praktikak sustatu, saritu eta aitortu direnean mundu akademikoan, *de facto*, ahuldu egin da goian aipaturiko identitate profesionala. Horrela, eleaniztasunaren diskurtsoak hizkuntza gutxituei irakaskuntza funtzioa esleitzen dien arren funtzio globalen eta lokalen arteko dialektikan –estatu hizkuntzarekin eta ingelesarekin batera–, eleaniztasunaren izenean gaur egungo nazioartekotze linguistikoak sustatzen dituen identitate akademikoak urrun daude orain arte hizkuntza gutxituak transmisio hizkuntzaren funtzioan sostengatu dituzten identitate profesioaletatik.

Baina, irakaskuntzan ez ezik ikerkuntzan ere islatzen dira indarrean dagoen nazioartekotzeak ezarritako errendimenduen kudeaketa, ebaluazio adierazleak eta ondorengo sari ekonomiko eta sinbolikoen egitura inplizituak. Areago, ikerkuntzan ezarri da beste edozein jardueretan baino indar handiagoz nazioartekotze hegemonikoaren logika, hainbestearaino ezarri ere, non, logika horrek hizkuntza aniztasunaren kaltetan birmoldatu duen hierarkia zientifikoaren eta identitate akademikoaren esparrua. Gaur egun, ikerketa zientifikoaren kalitatea lekuz aldatu da ikerketa prozesutik emaitzen komunikazio prozesura, eta ikerketen eta ikertzaileen kalitatea eragin handiko aldizkarietan egindako argitalpenen bitartez neurtzen da. Aldizkari horiek ingelesez argitaratzen dira. Eraginaren faktoreak eskaintzen dituzten datu baseek eta nazioartean indarrean dauden adierazle bibliometrikoen sistemek argi eta garbi erakusten dute ingelesezko argitalpenen erabateko nagusitasuna beste hizkuntza batzuenaren ondoan, baita herrialde anglofonoen hegemonia ere –AEBak buru direla– ekoizpen zientifikoaren rankingetan. Horrela, argitalpen indexatuen banaketa sesgatua ez ezik, lansarien logika inplizitu bat ere ezarri du nagusitasun horrek, *de facto*, akademikoaren ikerketa jardueraren aukera linguistikoak modu estrategikoan bideratzen dituen.

Ildo horretatik, hizkuntza gutxituen esparruan dauden gabezia batzuek berebiziko eragina dute hizkuntza horietan

jarduten duten akademikoen lanean. Besteak beste, tresna bibliometriko egokien ezak, eta horrekin batera, argitalpenen kalitatea eta eragina ebaluatzeko tokiko irizpideak –irizpide globalekin batera– erabiltzen dituzten agentzia eraginkorren gabeziak. Faktore horiek guztiek zaildu egiten dute hizkuntza gutxituetan egin daitekeen argitalpen zientifikoa, baita dibulgaziozkoa ere, eta, hartara, baliogutxitu mundu akademikoan hizkuntza horietan egin litekeen lana. Horiek horrela, akademikoak hizkuntza gutxituan argitaratzeari uko egitera bultzatzen duen joeraren arriskua agertzen da. Horrenbestez, ez da gehiegizkoa pentsatzea hizkuntza gutxituen balio sinbolikoa gainbehera joan litekeela aurrerantzean goi mailako hezkuntzaren esparruan, akademikoen lehentasunek ikerkuntzaren alde egiten duten heinean, eta rol akademikoak berezkoak dituen zereginen arteko hierarkia sinboliko berriak ezartzen diren heinean –adibidez, ikerkuntzaren nagusitasuna irakaskuntzaren gainetik–. Izatez, zeregin horiek baldintza linguistiko inplizitu batzuetan gauzatzen dira.

Akademiko euskaldunen identitate profesionalen gertaturiko aldaketak identifikatzen: irakasle-ikertzaileen ahotsak euskararen erabilera akademikoaren inguruan

Zeintzuk dira akademiko euskaldunen artean egindako ikerketan identifikatu diren joerak? Lehen joera nagusia honako hau da: lehen belaunaldiko irakasle eta ikertzaileen lekua hartzen ari den gazte belaunaldiak orientazio estrategiko indartsuz hornitutako identitate akademikoa garatu du. Hain zuzen ere, egindako azterketan bi diskurtso-ildo nagusi identifikatu dira, aipatu identitatearen alderdi linguistikoaren eta profesionalaren arteko giltzadura desberdinak barnean hartzen dituztenak. Diskurtso nagusi horiek akademikoen bi multzo moldatu eta bereizten dituzte. Lehenengo diskurtsoa oso nabarmena da UPV/EHUko ‘aitzindarien belaunaldian’, hau da, euskarari goi mailako hezkuntzaren bidea zabaldu zion taldearen baitan. Baina ez da agertzen multzo

horretan soilik. Badaude, egon, beren buruak tradizio horren jarraitzailetzat dauzkaten gazteagoak ere eta, hala, jarrera linguistiko berberak partekatzen dituztenak, nahiz eta beren identitateek eta lanbide praktikek oraintsuagoko eredu unibertsitarioen ezaugarriekin ere bat egin duten. Bigarren diskurtso gisa identifikatu dena, berriz, bigarren belaunaldian sustraiturik ikusi da, batik bat. Diskurtso horrek eten handia agertzen du aitzindarien belaunaldiarenarekin, bai hizkuntza jarrerrei dagokionez bai lanbide identitatearen eraikuntzari dagokionez, azken hori indarrean dagoen unibertsitate ereduaren eskakizunei erabat egokiturik agertzen baita.

Guk euskaraz bizi nahi genuen. Eta guk ordurako argi geneukan: euskarak balio du denetarako edo ez du balio ezertarako. Gure printzipioa horixe zen. Guk egin behar dugu euskara eguneratu. Euskara zaharra ondo jakin baina egokitu baldintza berrietara. Bizirik gaudelako. Bizirik badago hizkuntza batek gaitasuna du egokitzeke. Zer da, esamoldeak ezin ditudala esan? Beste hizkuntzetan esaten badituzte, ba guk ere esango ditugu. Zein da problema, terminologia? Terminologia garatu, lexiko berria sortzeko. Egitura hori ez dugula inoiz erabili? Ba erabiliko dugu. Eta asmatu behar bada, asmatuko dugu. Eta mailegua hartu behar badugu, hartuko dugu. Baina, erabili egingo dugu (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 62 urte, Zientzia Esperimentalak, baditu argitalpenak euskaraz).

Argi dago badagoela komunitate bat irakasleen artean, euskaldunak garen irakasleen artean, gure artean identifikatu garenak eta jarduera euskaraz egiten dugunak [...] Euskal Herrian nik uste dut leku askotan gertatzen dela hori, sektore askotan gertatzen da, zure komunitatea identifikatzen duzula (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 30 urte, Osasun Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Guk [gazteok] argi daukagu euskara dela klaseak emateko gauza bat, tresna bat. Eta badakigu kultura baten parte dela eta hori guztia. Baina [...] ikusten dugu dozentzia emateko tresna bat, eta batez ere lanpostua lortzeko tresna bat dela [...] Nik uste dut haiek [zaharragoek] ikusten dutela euskara beraien kulturaren parte nagusi bezala. Eta guk, edo behintzat nire inguruko batzuek, ez. Nik bakarrik hitz egiten dut euskaraz lanean, unibertsitatean. Ez naiz saiatzen euskaraz hitz egiten beste leku batean, baina apropos [...] Bai, nahita. Nik ez dut hitz egin nahi euskaraz

beste leku batean, unibertsitatean izan ezik. Nire lanpostua lortzeko tresna bat izan da eta listo. Ez da euskara gorrotatzea, baina... (2. belaunaldia. Emakumezkoa, 36 urte, Gizarte Zientziak, ez du argitalpenik euskaraz).

Harritu ninduen gazteen artean, nire belaunaldikoen artean, ez zegoela hainbeste giro [euskaldun]. Ez. 50 urteko irakasleen artean ikusten dudana: haien artean beti [ari dira] euskaraz, eta gainera, borondate argiaz euskaraz egiteko. Nire belaunaldikoen artean ez, igual lau pertsona egon, laurak euskaldunak, eta erdaraz ari direla. Hori ez da ikusten belaunaldi zaharragoetan. Igual nire belaunaldiko askok EGA ateratzeko ikasi dute, hemen sartu nahi dutela begiratzuz, klaseak eman nahi dituztelako (2. belaunaldia. Emakumezkoa, 29 urte, Gizarte Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Curriculum akademikoa premiau da. Eta hori egin behar da, ez ditugu irakasle txarrak behar. Baina, hizkuntzaren inguruko gaitasunak, aktitudea eta formazioa bigarren plano batera pasatu dira, argi eta garbi (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 52 urte, Zientzia Esperimentalak, baditu argitalpenak euskaraz).

Belaunaldien arteko aldaketa euskarari buruzko hizkuntza-jarrera desberdinen garapenari loturik agertzen da. Bate-tik, indarra hartzen ari diren jarrera instrumentalak daude; bestetik, lehenagotik datozen komunitate integratziora edo parte-hartzera bideratutako hizkuntza jarrerak. Dena den, integrazio jarreretatik jarrera instrumentaletara gertatutako eraldaketa hori ezin daiteke besterik gabe belaunaldi gazteeneko kide guztietara zabaldu. Irakasle eta ikertzaile gazteen artean ere badaude integrazio jarrerak euskarari dagokionez, modu ahulagoan agertzen diren arren.

Unibertsitatara etorri nintzenean, hemen erabaki nuen nire bizitza euskaraz egitea [...] Hona etorri nintzenean konturatu nintzen, alde batetik, jendea euskaraz bizi zela, eta niretzat oso berria zen kontzeptu hori. Eta, bestetik, egia zela euskaraz bizitzeko ezintasunak zeudela, eta orduan nik konpromiso pertsonala hartu nuen euskaraz bizitzeko. Uste nuelako benetan euskararen normalizaziorako lehenengo pausoa izan beharko zuela (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 30 urte, Osasun Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Nahiz eta bi jarrera mota horiek ez duten elkar baztertzen, integraziozko jarrerak nagusitu egiten dira 'lehen diskurtsoa' deitu dugun horretan, eta jarrera instrumentalak bistakoa-
goak dira bigarrenean. Partizipaziozko motibazioak dauzkaten akademikoen hizkuntza praktikek euskal hiztunen komunitatean integratzea dute helburu, bai kulturalki bai sozialki, eta komunitate horren egoera hobetu nahi dute goi mailako hezkuntzan. Identifikazio- eta leialtasun-motibazioak bultzatuta dihardute, beraz, eta horien araberrako hizkuntza praktikak garatzen dituzte beren rol profesionalaren zereginetan. Akademiko horiei dagokienez, euskal osagai linguistikoa identitate pertsonalaren eta identitate profesionalaren funtsezko osagarria da; hitz batean, ezin da haietatik bereizi. Aldiz, orientazio instrumentala duten jarrerak helburu pragmatikoei loturik agertzen dira, zehazkiago, irakasle lanpostua lortzeko asmoei eta ibilbide akademikoaren interesei. Izan ere, azken urteetan irakasle lanpostuek profil elebiduna izan dute –euskara-gaztelania– UPV/EHUn.

Aipaturiko bi jarrerak kontaktuan dauden hizkuntzen balorazioekin harremanetan agertzen dira –alegia, euskara, gaztelania eta ingelesarenarekin–, baita ibilbide akademikoa eraikitzeko moldeekin eta ibilbide horri zentzua esleitzeko moduekin ere. Bi hizkuntza ofizialei euskal gizartean egotzen zaien prestigio bereizgarriaz ongi ohartuta daude bi taldeetako kideak. Haatik, gutxitutako komunitatearen ikuspuntuaz baliaturik, asimetria soziolinguistikoa irakurketa politikoa eta gatazkatsua egiten dute lehen multzoko akademikoek, interes gatazka eta botere harremanen irizpideen araberrakoa. Ostera, bigarren multzokoek ezarritako ordena linguistikoa onartzen dute, berez. Azken horientzat, euskara eskuratzea eta euskara erabiltzea hautaketa indibidualen esparruan ulertu beharreko egintzak dira. Hizkuntza praktikak norberaren bizi diseinuaren eta asmo profesional kontzienteen logikan kokatzen dira, askotariko agertokiz eta egintza logikaz osaturik dagoen eredu sozial batean. Hala, hizkuntza hautu horien estrategikotasunak erakusten digu indibidualizazio prozesuak

gero eta modu nabarmenagoan gauzatzen direla hizkuntzen esparruan ere gazteen artean. Akademiko horien pertzepzioan, euskara hezkuntza sisteman eskuratutako hizkuntza da, batik bat, eta euskararen erabilera esparru profesionalari loturik agertzen da, oroz gain.

Goi mailako hezkuntzako irakaskuntzan ingelesak izan behar duen tokiari buruzko balorazio linguistikoak ere ez datoz bat bi taldeetan. Batzuek euskararentzat irabazitako espazioen murriztapenaren mehatxua ikusten dute ingelesaren mailakako ezarreran. Besteek, aldiz, ez dute inolako arriskurik hautematen prozesu horretan. Biek ala biek onartzen dute naturaltasun osoz ingelesaren ezinbestekotasuna ikerkuntzarako eta komunikazio zientifikorako hizkuntza modura, baina batzuen eta besteen adierazpenetan sumatzen da irakaskuntzaren esparrua gaur egun oraindik ere euskararen eta gaztelaniaren arteko oreka ahulen borrokalekua dela.

Nik uste dut kanpoan begiratu behar dela, eta Finlandia bezalako tokien erreferentzia hartu. Toki horietan bertako hizkuntza eta ingelesa, goi mailako hezkuntzan ingelesa eta besteetan bertako hizkuntza [...] Gertatzen dena da eredu horretan gaztelania sobera dagoela, eta gizarte honetan, momentu honetan hori ez da onartzen (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 53 urte, Teknologia, badi-tu argitalpenak euskaraz).

Nik euskaraz irakatsi behar badut, nik ez du gazteleraz irakurtzen [...] Nire testuliburuak ingelesez daude. Eta nik batzuetan esaten dut: «eta hau nola esaten da gazteleraz?». Eta ez daukat ideiarik ere, eta gainera berdin zait [...] Orduan, normalean ez dago tartean gaztelera (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 58 urte, Zientzia Esperimentalak, badi-tu argitalpenak euskaraz).

Hemen, fakultatean adibidez, ingelesez klaseak emateko irakasle kopurua betetzeko eskatu dira ordezkapen batzuk. Hor sartu diren irakasle gehienak elebidunak izan dira [euskara-gaztelania], orain arte euskaraz ematen ari zirenak. Orduan, horrek alde positiboa du, eleaniztasun hori ondo dago. Baina, gero, beste aldetik, suposatzen du euskararen etorkizuneko presentzia hori ez ote den eskastuko. Gaztelaniazko irakasgaiak mantendu beharrekoak direnez, ez dira eskastuko. Orduan, ordaindu beharreko zera, ordainketa, euskararen aldean izango da. Ez dut ikusten hobe-

kuntza nabarmenik izango dugunik epe labur batean. Geroago, ingelesaren eta euskararen arteko harreman hori normaltzen bada gero eta gehiago, izan daiteke probetxuzkoa (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 46 urte, Giza Zientziak, ez du argitalpenik euskaraz).

Integraziozko hizkuntza jarreraren inguruan osaturiko irakasle-ikertzaileen multzoak bere rol akademikoaz duen irudikapenak osagarri ekintzaile nabarmena dauka, nahiz eta osagarri hori modu eta neurri desberdinetan adierazten den kasuan-kasuan. Oro har, esan daiteke irakasle-ikertzaile euskaldun askok parte hartu duela euskararen modernizazioan eta ezarreran goi mailako hezkuntzan, eta jarduera akademiko hori sarritan ohiz kanpoko baldintzetan gauzatu dela. Egoera horrek eraginak izan ditu irakaslearen rol eta identitate profesionalen eraikuntzan, halako moldez non hizkuntzaren aldeko konpromisoa oinarrizko osagarri gisa txertaturik geratu den identitate horietan. Horiek horrela, unibertsitateko lan akademikoa tokiko komunitateari buruzko erantzukizunarekin eta zerbitzu publikoaren tradizioarekin lotzen duen *ethos* profesionala moldatu dute aipatu identitateok. Bistan denez, rol hori ez da beti bat etorri instituzioan nagusi izan diren joerekin. Esaterako, akademiko horien aburuz, euskarazko irakaskuntza abian jartzeak sarritan eskatu dituen jarduera gehigarri asko ez dira profesionalki aitortu ezta instituzionalki saritu ere; uste dute ebaluaziorako kanpoko sistemek eta irakaskuntza kalitatearen adierazleek ez dituztela lan osagarri horiek behar bezala aintzat hartzen. Halaz ere, aitortza formalik ez duen lanari erabateko zentzua eman diote, beren identitatezko orientazioari eta hizkuntza konpromisoari esker.

Gure fakultate honetako lehenengo irakasleetakoa naiz ni. Atzera begiratzen baduzu, hogeita ez dakit zenbat urtetan, zenbat zeregin! Herri honetan indar asko inbertitu da lortu duguna lortzeko, eta berriz ere egin beharko du unibertsitateak lana. Lan boluntarioa, askotan ordaindu gabea. Noski, proiektu bat daukazunean ez dituzu neurtzen orduak, ez dituzu [orduak] sartzen ingelesa ikasi eta artikulua publikatzeko, beste gauza asko egin behar dituzu (1. belaunaldia. Emakumezkoa, 63 urte, Giza Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Ikusten duzu euskarazko irakasle bazara zenbat asignatura daukazun, eta erdarazkoa bazara beste erosotasun batean zabiltzala [...] Euskarazkoak, kolektibo gisa, gazteago, promozioan beherago, aginte postuetatik urrunago, erabakiguneetatik periferikoago... (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 52 urte, Zientzia Esperimentalak, baditu argitalpenak euskaraz).

Globalki ezarrita dagoen razionaltasunari aurre egiteko kanpoko motibazio komunitariorik gabe, jarrera instrumentalak partekatzen dituen multzokoen rol akademikoak askoz ere modu zorrotzagoan doitu dira gaur egungo eskari instituzional nagusietara, bai alderdi linguistikoa, bai alderdi orokorrean. Akademiko horien azalpenetan aditzera emanenez, goi mailako hezkuntza globalizatuaren eskariak arrastoa uzten hasi dira rol berrien eraikuntzan. Horrela, UPV/EHUko irakasle-ikertzaileek, bereziki belaunaldirik gazteenetakoeak, egokiro barneratu dituzte jarduera profesionala globalki zuzentzen duten arauak eta balioak. Esaterako, gazte horiek zeregin profesionalak produktibitate- eta eraginkortasun-irizpideen arabera autoerregulatzen dituzte modu nabarmenean; azkenaldi honetan, gainera, prozesu hori areagotu egin da lan ezegonkortasunaren arriskua dela medio.

Ildo horretan, irakaskuntza jardueraz haragoko euskararen erabilerak zentzua galdu du irakasle gazteek partekatzen duten errendimenduaren kudeaketaren kulturaren

Irakaskuntza jardueraz haragoko euskararen erabilerak zentzua galdu du irakasle gazteek partekatzen duten errendimenduaren kudeaketaren kulturaren

ikerketa eta komunikazio zientifikoa euskaraz egitea ardura neketsuegiak dira, berez, gehituriko zamarik gabe ere, ingurune gero eta lehiakorragoan oztopo ugari gainditu behar dituelako ibilbide akademikoaren egileak.

Ez, ez, ez, ez zait burutik pasatu [tesia euskaraz egitea] [...] Orain beste kontu batzuekin nabil. Nire plaza aterako da irakasle agregatu bezala [...] Ezin dut gauza guztiekin, kongresuetara joan behar gara, artikulua idatzi behar ditugu, ponentziak, klaseak. Urtero ikasgai desberdinak dauzkat [...] Ezin ditut gauza guztiak ondo egin, ezinezkoa da. Gainera euskaraz! (2. belaunaldia. Emakumezkoa, 41 urte, Gizarte Zientziak, ez du argitalpenik euskaraz).

Publikatu behar da hizkuntza ahalik eta internazionalenetan. Hori horrela da. Ingelesezko artikulua batek kontatuko du gaztelarazko batek baino gehiago. Orduan, euskarazko batek, imajinatu! Gero, tesiaren harira ere, euskaraz egiten baduzu, nire gaian adibidez [...] nola topatuko dituzu bost katedradun euskaldun adituak direnak? (2. belaunaldia. Emakumezkoa, 29 urte, Gizarte Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Ni bezalakoak diren pertsonak edo irakasleek ezin dituzte [euskarazko] materialak egin. Nik ez daukat mailarik horretarako (2. belaunaldia. Emakumezkoa, 36 urte, Gizarte Zientziak, ez du argitalpenik euskaraz).

Argi eta garbi izan dut hasieratik [ibilbide akademikoa] erdaraz egitea [...] Nire inguruan ikusten dut. Batzuek badaukate konpromisoa. Nik badaukat ezagunen bat hori egiten duena: «nik argitaratuko dut heren bat euskaraz». Baina, klaro, oso razionalak dira, eta beste bi herenak [argitaratzen dituzte] militantziazatik. Jakina, heren horrek etekin gutxiago izango du beste biek baino. Eta normalean, ba prekarietatean dagoenak... [...] Depende zer behar duzun [...] pertsona batek prestigio akademikoa behar badu bere ibilbide akademikoa jarraitzeko [...] Ibilbide akademikoak, planteatuta dagoen moduan [...] egiten duena da pertsonak oso frustratuta egotea, ze ez ditugu jorratzen nahi ditugun gaiak, edo ez dugu idazten nahi dugun hizkuntzan, edo ez ditugu benetan ekoizten interesgarriak diren gauzak [...] Eta euskararekin gauza bera gertatzen da, nik euskaraz argitaratzeko gogoia edukiko banu, ba inzentibo gutxi ditut euskaraz idazteko, hori argi dago (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 40 urte, Gizarte Zientziak, ez du argitalpenik euskaraz).

Jarrera instrumentalak agertzen dituzten bigarren belaunaldiko irakasleen adierazpenetan, indarrean dagoen unibertsitate ereduaren onarpen inplizitua hautematen da, baita nazioartekotzeak eta lehiakortasun ekonomikoak ekarritako kulturaren barneratze naturalizatua ere. Bestela adierazita, irakasle-ikertzaile horien identitate akademikoen eraikuntza eredu berriaren baitan hezurramitu da, zeharo. Aitzitik, jarrera kritikoagoak sumatzen dira integraziozko jarrerak partekatzen dituztenen artean. Ikuspegi kritikoak indar berezia hartzen du lehen belaunaldiko akademikoen artean, beste esperientzia eta tradizio akademiko batzuetatik datozelako. Hartara, hizkuntzaren auzia, hautaketa indibidualetatik harago, marko sozial orokorrago batean (unibertsitate eredu jakin baten markoan, besteak beste) kokatuta dago azken horien diskurtsoan.

Gestore bat gara, zientziaren alde, enpresaren alde, bai, horretan asko borrokatzen da, baina gizarte mailan [...] ez gara erreferentzia [...] Meritukrazia sartu da, produktibitatea, produktibitate zientifikoa ingelesez. Orduan, berdin digu euskal irakaslea izatea, edo ingelesezkoa, edo alemanezkoa... (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 48 urte, Osasun Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Ikerketan identifikatutako bigarren joera nagusia hauxe da: identitate ikertzailea irakaskuntza identitateari gailendu zaio arian-arian unibertsitate esparruan. Rol akademikoen osaketan irakaskuntzaren eta ikerkuntzaren artean sortzen ari diren tentsioak sumatzen dira etengabe akademikoen adierazpenetan. Gaur egungo unibertsitatearen bi esparru horiek kontrajarritako exijentziak daukate; areago, sari bereizgarriak banatzen dituzte. Hain justu ere, eskakizun eta ordain horien mendean eraikitzen dira rol profesionalak une honetan, bi zeregin nagusien artean balantzaka. UPV/EHUko lehen akademiko euskaldunen ibilbidean irakaskuntzaren alderdia inportantea izan da, oso; gainera, euskarazko irakaskuntzaren proiektuan inbertitutako lanarekin lotuta dago irakaskuntzaren zereginari berari esleitzen dioten garrantzia, prozesu horretan pertsonalki nahiz profesionalki modu bizian inplikaturik egon baitira. Belaunaldi gazteenetan, oster,

abiapuntua da euskarazko irakaskuntza hezkuntza maila guztietan instituzionalizaturik dagoela, baita goi mailako hezkuntzan ere, partzialki izan arren. Gazteenen artean sortzen ari den identitate profesionalak ikerkuntza du ardatz nagusi. Halatan, ikerkuntza dozentziaren gainetik saritzen duten eskakizun instituzionalen eta akademiko horien balio profesionalen arteko doikuntza burutzen ari da belaunaldi gazteetan.

Alde batetik, irakasle gazteak baldin badira, ez dute euskararekiko maitasun hori. Euskara jaso dute ikastolatik, baina ez beraien gogoz baizik eta auskalo. Orduan, euskararekiko maitasun falta hori. Eta, bestalde, hainbeste internazionalizatzeko esaten digutenez, ikerketa taldeek batez ere ingelesez lan egiten dute, eta beste hizkuntza batzuetan, atzerriko hizkuntzetan. Ikerketan buru-belarri sartu badira, hezkuntzari behar beste denbora ezin eskaini. Ikerketara bideratu badute beraien lanbidea, nahiz eta irakatsi, denbora gutxi geratzen da irakaskuntzarako. Eta irakaskuntzarako denbora gutxi geratzen bada, irakaskuntzako materiala euskaraz sortzeko are gutxiago (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 42 urte, Teknologia, baditu argitalpenak euskaraz).

Bi mundu erabat ezberdinak dira, erabat ezberdinak. Badago ibilbide bat, hezkuntza ibilbidea, nolabait esateko, eta beste ibilbide bat, ikerketa ibilbidea. Eta askotan oso anibalenteak gara, ni behintzat banaiz [...] Bi ogibide dituzu, irakasle zara [...] eta, beste alde batetik, ikertzailea zara eta ikerketa hori gaztelaniaz egiten duzu. Eta bien artean ez dut sentitzen inolako kontraesanik dagoenik, ez? Esaten ari naiz subjektu ez militante moduan. Ni, zentzu honetan, nahiko zinikoa naiz. Bai, zinikoa naiz, ez dut euskara eta euskalgintzarako nolabaiteko behar moralik sentitzen. Orduan, zentzu honetan, oso subjektu postmodernoa naiz. Moralitate bikoitza daukat eta oso gustura sentitzen naiz, euskaraz egiten klasean eta gazteleraz ikertzen (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 42 urte, Gizarte Zientziak, ez du argitalpenik euskaraz).

Hemen fanatismorik gabe eta maximalismorik gabe lan egin behar dugu. Punta-puntako pertsonak kontratatzeko aukera badago, euskara jakin ez arren, primerako ikerlaria bada, horrek sekulako mesedea egingo dio unibertsitateari. Horri esker, unibertsitateak ranking guztietan lekuak irabazten ditu. Diru asko daukaten proiektuak irabazten ditu. Beti malgutasunez jokatu behar da (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 31 urte, Zientzia Esperimentalak, ez du argitalpenik euskaraz).

Azken urteetan presio handia dago, bai. Nik uste dut azkeneko urteetan ANECAk, UNIQUALEk¹ eta horiek ikerketara bideratzen gaituztela, batez ere. Nahiz eta kontratatzen gaituzten eskolak emateko, ikerketagatik ordaintzen digute [...] Denbora eskaintzen diogu ikerketari, ingelesez, eta euskara hor uzten dugu. Euskarazko materiala sortze hori albo batera uzten dugu (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 42 urte, Teknologia, baditu argitalpenak euskaraz).

Ikerkuntzaren nagusitasuna onartuta ere, akademiko euskaldunek ikusten dute ikerkuntzaren sustapenak ez duela ordainik euskararentzat esparru horretan. Alde batetik, ez dagoelako neurketarako tresna eraginkorrik hizkuntza gutxituetan egindako produkzioarentzat; hartara, euskaraz egindako argitalpenak balio oro galtzen du ebaluaziorako kanpo agentziek erabilitako arauen arabera. Beste alde batetik, diziplina askoren espezializazio mailak masa kritiko potentziala eskatzen duelako komunikazio zientifikoaren hartzaile gisara, eta gutxitutako hizkuntza komunitateak ezin du baldintza hori bermatu.

Maila konpetitiboan ez da baloratzen [euskarazko produkzioa]. Nik uste dut hor dagoela kalte egin duen kontzeptu bat, inpaktuarena. Eta inpaktuarena ondo dago ingelesez publikatzen dena neurtzeko, batez ere kimikan, biokimikan, biologian, medikuntzan eta fisikan. Horiek asmatu zuten inpaktuaren kontzeptua. Baina, beste gauza batzuetan ez da ondo egokitzen. Ikerketa horretan bakarrik baloratzea oso motz geratzen da, eta, adibidez, euskara kanpoan geratzen da (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 53 urte, Teknologia, baditu argitalpenak euskaraz).

Unibertsitate honek erabiltzen ditu unibertsitate guztien parametroak bere ikerketa neurtzeko, sexenioak eta horrelakoak. Orduan zuk sexenio batera bidal dezakezu zerbait euskaraz [...] Baina, ez baldin bada euskal filologia arlokoa [...] ez da kontuan hartzen [...] Euskarazko produkzioa egitea aukeratu dugunok egin behar dugu lan estra bat. Eta publikatu behar ditugu ingelesez, gaztelaniaz, beste hizkuntza batzuetan gure lanak [...] Euskarazko hautua egiten duena bere buruaren kontra ari da promozio horretan. Oso garbi dago. Nik publikatu ditut liburu batzuk [euskaraz]. Azkena hau [...] Pare bat urte pasatu nuen [idazten] [...] Horren laburpen bat publikatuko dut aurrean aldizkari batean [gaztelaniaz], eta askoz gehiago balioko du laburpen horrek, aldizkari horretan, liburuak baino [...] Nik egin nezakeen

artikulua besterik gabe [...] Bakarrik egiten baduzu euskarazkoa... Euskarazkoa irakasle baten curriculumaren garapenerako, printzipioz, eragozpen handia da (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 49 urte, Giza Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Bestalde, elkarriketetan jarrera oso desberdinak sumatzen dira, batetik, zientzia esperimetal nahiz teknologiako akademikoen multzoan, eta, bestetik, zientzia sozial eta humanistikoetako akademikoen multzoan, bai komunikazio zientifikoaz, baita ingelesak komunikazio horretan izan beharreko eskusibitateaz ere. Aipaturiko lehen diziplinetakoek hizkuntza gutxiutuari funtzio dibulgatzaile hutsa eransten diote; hartara, funtzio zientifikoa ingelesari dagokio eta ez beste ezein hizkuntzari, haien aburuz. Bigarren multzoko diziplinetakoek, eta bereziki lehen belaunaldiko kide direnek, uste dute beren jakintza arloetan egindako ikerkuntza zientifikoa gizartearen

Jarrera oso ezberdinak
sumatzen dira
zientzia esperimetal
nahiz teknologiako
akademikoen eta
zientzia sozial eta
humanistikoetako
akademikoen
multzoetan

erreferentziazko hizkuntzetan komunikatu ahal –eta behar– zaiola gizarteari berari, baita hizkuntza gutxituan ere. Are gehiago, gizarteari buruzko konpromisoa beren identitate akademikoaren osagarri dela pentsatzen dute eta, ildo horretan, intelektualaren zereginak esleitzen dizkiete beren buruei. Erabiltzen dituzten irudikapenetan, unibertsitatea, eza-gutzaren ekoizpenerako entitate ez ezik, sustraituta dagoen gizartearekiko erantzukizun etikoak

dauzkan instituzioa ere bada, garapen sozialean eta ongizatean erabat inplikaturik dagoena. Erantzukizun linguistikoa ere ikusmolde orokor horren barruan integraturik agertzen da.

[Euskararen lekua esparru zientifikoan] dibulgazio maila da, dibulgazio kultua (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 58 urte, Zientzia Esperimentalak, baditu argitalpenak euskaraz).

Artikulu guztiak ingelesez argitaratu ditut. Ingelesez bakarrik. Guk egiten ditugun publikazioek ISI² famatuan egon behar dute [...] Alde horretatik ez dut [euskararen aldeko] militantziarik egiten (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 31 urte, Zientzia Esperimentalak, ez du argitalpenik euskaraz).

Euskaraz egitea ez da euskaraz egiteagatik bakarrik, baizik eta nahi diogulako euskal unibertsitateari lekua eman bere gizartean. Hor badago inplizituki landu behar den balio bat, ez da hizkuntza bakarrik (1. belaunaldia. Emakumezkoa, 63 urte, Giza Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Hain zuzen ere, goian aipaturiko ildoan kokatzen da identifikatu den hirugarren funtsezko joera: teknologia eta zientzia esperimentalen identitate diziplinarrei lotutako *ethos* akademikoaren nagusitasuna ezartzen ari da unibertsitatean, progresiboki. Nagusitasun hori, noski, giza eta gizarte zientzien kokapen gero eta bazterrekoagoarekin batera garatzen ari da. Ezagutzaren ekonomiaren balioen hedapenak, alde batetik, eta zientzia eta teknologiaren logika zientifiko-positibista identitate akademikoen nukleo gogorrean txertatu izanak, beste aldetik, merkatuan 'ez produktibotzat' hartutako diziplinen balio sinbolikoaren galera ekarri dute. Giza eta gizarte zientziak daude azken diziplina-multzo horretan. Maila kognitiboan, gailentasun hori jakintza pragmatiko, estandarizatu eta unibertsalizagarria sortzeko asmoetan islatzen da, alegia, motibazio sozialetatik eta produkzio kontestutik gero eta deslotuago dagoen jakintzan. Maila linguistikoan, jakintza horren ingelesezko komunikazioan, eta *lingua franca*-ri esleitutako ustezko funtzio neutro eta instrumentalean. Horiek horrela, mundu zientifiko-akademikoaren hierarkia sinbolikoetan gertatutako birmoldaketak ahuldu egin du diziplina sozial eta humanistikoetan aritzen diren akademikoen kokapena, eta, hein batean, indarrrik gabe utzi du akademiko horiek unibertsitatea bera eta rol akademikoa ulertzeko duten moldea. UPV/EHUko giza eta gizarte zientzietako akademikoen ustetan, beren ekarpen intelektualak zentzua hartzen du ez soilik ekarpen hori hizkuntza gutxituan ere

komunikatu diezaioketelako erreferentziazko gizarteari (beste hizkuntzetan egiten den aldi berean), baizik eta beren jakintza berezituaren bitartez legitimitatezko argudioz hornitzen dituztelako hizkuntzen arteko kontaktuzko egoeretan garatzen diren borroka sinbolikoak, hizkuntza gutxituaren estatusan eta prestigioan eragina dutenak. Horregatik, akademiko horien beherakada unibertsitate egituretan tokiko gizartearen interesei lotutako produkzio akademikoaren gainbehera ere bada, neurri batean, eta, horrenbestez, hizkuntza-komunitate gutxituarekiko betebeharrak eta konpromisoak dituen lanbide eredu batena ere.

Zientzietan ingelesa da nagusi. Beste jakintza arlo batzuetan, beharbada, gauzak desberdinak izango dira. Dударik gabe. Nik pentsatzen dut hizkuntza mailan euskarari buruzko lan bat egiten bada, logikoena euskaraz argitaratzea dela. Ez da berdina. Norbaitek egiten badu lan bat euskarari buruz linguista moduan... Eta soziologian ere bai, norbaitek egiten badu Euskal Herriko soziologia, lan hori euskaraz. Nik pentsatzen dut baietz. Interesatuena euskaldunak dira. Nik uste dut posibilitate hori desberdina dela gai zientifikoa eta letren esparruan [sic]. Nik pentsatzen dut desberdina dela. Gure fakultatean ingelesa da hizkuntza zientifikoa. Gaztelania eta euskara, alde horretan, nik uste dut maila berean daudela (1. belaunaldia. Emakumezkoa, 59 urte, Zientzia Esperimentalak, baditu argitalpenak euskaraz).

Natur zientzietan oso dira instrumentalak. Nik, aldiz, gizarte zientzietan ezin dut pentsatu hizkuntza tresna gisa erabili behar dugunik. Hizkuntzak badu bizitasun bat eta ikaragarriko baliabidea da. Gizarte zientzietan garrantzia eman behar zaio hizkuntzari berari, esateko moduak ezinbestekoak direlako. Natur zientzietakoak oso instrumentalak dira eta hizkuntza erabiltzen dute ba, nolabait esateko, gauza oso proposizionalak esan behar dituztelako, oso sinpleak, eta gehienetan zenbakiak erabiltzen dituzte (2. belaunaldia. Gizonezkoa, 42 urte, Gizarte Zientziak, ez du argitalpenik euskaraz).

Meritukrazia honetan hartu dugu zientzietako balorazioa, eta beste guztiak hutsak [dira]. Euskara bezala, historia, soziologia... [...] Zer unibertsitate mota egin nahi dugun erabaki behar dugu (1. belaunaldia. Gizonezkoa, 48 urte, Osasun Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Zergatik egin behar dugu euskaraz? Zer dago horren atzean? Ba, gizartearekiko lotura, Euskal Herriak euskal herri izan behar badu. Guk eman nahi diogun estatus hau, eman behar diogun lekua, ez da etorriko internazionalki egiten ditugun lanetatik bakarrik (1. belaunaldia. Emakumezkoa, 63 urte, Giza Zientziak, baditu argitalpenak euskaraz).

Konklusio modura

Globalizaziotik sortutako indarrek baldintzatu, moldatu, baita distortsionatu ere egin ditzakete goi mailako hezkuntza instituzioetan egindako hizkuntza plangintzak. Ikerketa honetan, identitate akademikoen arlora eraman nahi izan da planteamendu hori, jakinik, lehen itxura batean, azterketa esparru horrek ez duela harremanik hizkuntza politikekin. Hala ere, erakutsi nahi izan da unibertsitatearen nazioartekotzeak ezkutuko curriculum gisa jardun dezakeela identitate akademikoen eraikuntzan eta, hartara, irakasle-ikertzaileen hizkuntza hautuak baldintzatu. Identitate berrien inpaktu linguistikoa argitzeko asmoarekin, UPV/EHUko belaunaldi desberdinetako irakasle-ikertzaileen rol eta identitate profesionaletan gertaturiko aldaketak identifikatu dira, hau da, eremu eleanitz batean euskaraz diharduten irakasleenak. Identifikatutako joerak goi mailako hezkuntzaren nazioartekotze prozesuekin lotuta daude, bereziki, eraginkortasunaren eta errendimenduaren balioetara orientaturiko eredu gerentzialisten ezarrerarekin.

Aldaketa horiek erakusten digute hizkuntza gutxituak erabiltzen dituzten europar unibertsitateek lehiakortasun ekonomikoaren ereduaren alde egin duten hautua ez dela garrantzirik gabeko egitatea hizkuntza gutxituarentzat. 80ko hamarkadatik aurrera, UPV/EHUK konpromiso instituzional sendoa izan du euskara hezkuntza-hizkuntza gisa sustatzeko goi mailako hezkuntzan. Helburu hori abiaburu hartuta, hainbat plangintza jarri ditu martxan euskara irakaskuntzaren esparruan eta esparru zientifikoan txertatzeko, irakasleriaren hizkuntza trebakuntza eta hizkuntza eskakizunak barne. Baina, gaur egun, balio eta eskakizun instituzional aldakorrek gidatzen dute

akademikoen identitateen eraikuntza testuinguru globalean, eta ibilbide akademikoaren diseinuan nazioartekotzearen eredu hegemonikoak sortutako eraginak ez datoz beti bat hizkuntza gutxituaren aldeko politika aktiboekin. Akademiko euskaldunen identitate akademikoak aldatzen ari dira, dudarik gabe. Aldaketa hori oso agerikoa da irakasle-ikertzai-leen belaunaldi-txandatzeari behatzen denean, eta adierazten du norainoko indar erregulatzaileraren duen unibertsitate-eredu ekonomikoak irakaskuntza- eta ikerkuntza-jardueretan inplizituki inplikaturik dauden aukera linguistikoetan.

Egindako analisiak agerian uzten du hizkuntza gutxituak erabiltzen dituzten unibertsitate instituzioek sakoneko eztabaidari ekin behar diotela, eta egon litezkeen nazioartekotze ereduaren ondorioak aztertu behar dituztela. Eta tokiko dinamikak eta dinamika globalak ulertzeko eta uztartzeko moduak ikusi ondoren, aniztasun kultural eta linguistikoarekin bateragarriak izan daitezkeenak hautatzeko aukerak begiratu. Nazioartekotzeak ez du norabide bakarra izan behar, ezinbestean. Izaitez, unibertsitateak modu askotara izan dira internazionalak. Nazioartekotze ereduaren harremanetan dago unibertsitatearen identitatearekin, unibertsitatearen helburuen definizioarekin eta unibertsitatearen erantzukizun sozialarekin. Aldez aurretik egindako eztabaida horrek baino ez digu argituko zeintzuk diren eredu bakoitzean inplikaturik dauden identitate akademikoak eta eredu horien ondorio linguistikoak. 🗨️

Oharrak

1. ANECA (Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación) eta UNIBASQ –lehenago UNIQUAL– (Euskal Unibertsitate Sistemaren Kalitate Agentzia) irakaskuntzaren eta ikerkuntzaren kalitatea ebaluatzeko eta egiaztatzeko agentziak dira, bata estatu mailakoa eta bestea EAEkoa.
2. ISI Web of Knowledge (Institute for Scientific Information) datu bibliografikoen baseak biltzen dituen informazio zientifikorako zerbitzua da, argitalpen zientifikoen kalitatezko adierazle moduan erabiltzen dena.